

oks пројекат има све више књига на својим виртуелним полицама и држи 24 сата двери своје читаонице отвореним за интернет-заједницу.

Ко моћ знања мери бројем књига, мора бити пренеражен: око 1800.године Универзитетска библиотека у Гетингену у Немачкој је бројала око 200 000 примерака књига и важила за једну од највећих на свету. Данас *Library of Congress* броји око 30 милиона књига. Ко у безмерној ширини информација тражи ослонац и оријентацију, тај може остати несрећан јер се излаже опасности да поклекне под теретом информација.

Све јасније се осећа чежња за великом синтезом, за једним прегледним сижеом свега сазнања. Не само напредак, већ избор, обликовање и конзервација су следећи кораци. Нова књига истори-

чара културе Питера Берка није таква синтеза. Она није стена која би била избављење у мору података. Али она је за мелем за психу информацијама преоптерећених савременика: у њој су описани путеви продукције знања, његове обраде/припреме и његове трансформације. Она упућује и на генеалогiju и нужност материје којој апстрактни свет података стоји као супротност. Питер Беркова књига је типичан продукт једног „Armchair Historian“ (титула непреводива на српски која подразумева оно што би се могло историчарем идеја назвати). Ми бисмо радо додали, бриљантним историчарем идеја, чију би књигу ваљало што пре превести, како би она што пре нашла пут до српског читаоца.

Зоран Андрић

Anselm Grün und Michael Grün, *Zwei Seiten einer Medaille. Gott und die Quantenphysik*

Vier-Türme-Verlag 2015

128 S. ; 19 cm

ISBN 978-3896809544

Бог и квантна физика

Дуго су религија и физика били сасвим два раздвојена света, у којима је класична физика догматски арогантно држала да познаје све сфере појавног. У међувремену су се открића у области астрономије, благодарјећи

теорији релативитета и квантној физици, тријумфално пробила до сазнања да изван перцептивне (опажајне) физичке реалности, егзистира нешто више. Та факта из света физике бивају допуњавана теолошким рефлексјама

о односу природних наука и теологије, о духу и материји, вери и разуму, као и о квантној физици која у науци револуционира представу о Богу.

Многи људи данас верују пре резултатима природних наука но теологији. Но управо су нова сазнања у квантној физици, теорији релативитета и космологији довели до измене парадигми у односу физике и религије, која задуго није примећена.

На веома разумљив начин објашњавају физичар Михаел Грин заједно са својим братом бенедиктинским монахом, теологом Анселмом Грином, зашто религија и модерна физика не противрече једна другој, већ се међусобно допуњују. На својеврстан начин су религија и физика путеви који са различитих полазних тачака воде заједничком и кохерентном сазнању стварности.

Браћа Михаел и Анселм Грин кооперативно су написали књигу – Grün Anselm und Michael, *Zwei Seiten einer Medaille. Gott und die Quantenphysik* (*Две стране једне медаље. Бој и квантна физика*), Vier-Türme-Verlag, 2015.

На 128 страница књиге су аутори, теолог и модерни физичар, представили основне линије ових двеју дисциплина – које делимице конкурентно делују, да би се хармонично слиле у плодан целомудрени дијалог религије и модерне физике. Реч је о потрази за заједничким језиком и пресецима, од-

носно додирним равнима религије и науке. Тако вели теолог Грин: „Постојање Бога се не може научно доказати, али природна наука је, најпре квантна физика, отворена за Бога. Ту није реч ни о каквој супротности Богу, већ је материја отворена да се осећа да је у њој Дух присутан. То се може и Створитељем назвати.“ Посебно квантна физика „отвара“ простор за Бога. Ма колико ово апсурдно звучало, онај ко буде читао ову књигу убр-

зо ће се уверити да је апсурдност опсолетна и да је у њима небројено категорија прелаза у формама исказа и једној постојаној начелној тешкоћи да се комплексне теорије квантне физике једноставно и без когнитивног губитка преведе на језик богословских појмова.

Овај проблем је посебно видљив на примеру у поглављу насловљеном „Бог иза праексплозије“, односно теорији о праексплозији *ex nihilo* као моделу објашњења настанка света. Ова теорија је широко прихваћена у науци, иако ни она не представља апсолутно сазнање, већ најуверљивију хипотезу, али је у извесном смислу „компатибилна“ са учењем Аристотела о Богу као Првом Покретачу.

За теолога Грина је важно сазнање у којој је мери битан језик у дијалогу. Важно је схватити да сазнања у физици о природи и њеним законима не стоје у опреци са религијом. Људи налазе у обема категоријама „путеве разумевања света и прилазе сазнању стварности“.

Ова књижица је надахњујућа лектира за све оне који су спремни да рефлектују однос религи-

је у светлости сазнања модерне физике, односно размишљају о границама сазнања, о Трансцендентном, о Богу. Ова књига је одважан покушај да се страх и зазор од додира између двеју области превазиђе и дијалог између њих приведе сувислој аргументативној синергији у објашњењу.

Зоран Андрић

Steffen Martus, *Aufklärung: Das deutsche 18. Jahrhundert – Ein Epochenbild*

Rowohlt Berlin, 2015

1033 S. ; 22 cm

ISBN 978-3-871-34716-0

Грандиозна културна историја 18. века

Стефен Мартус показује у којој мери је просветитељство променило Немачку у 18. веку. Његова интерпретација сеже од новог профила географске карте око 1700. године, преко потреса Европе тешким земљотресом у Лисабону, па све до предвечерја Француске револуције. Реч је о епоси која нам је ближа него што то ми верујемо: мир и слобода са једне стране, а са друге „смрт за домовину“ и Фридрих Велики, као парадни пример просвећеног монарха који ће отпочети седмогодишњи рат.

Просветитељство открива да човек није суверен, већ дубоко малолетан; осећања навике делу-

ју моћније него ум. Мартус приказује 18. век у новој светлости. Он приповеда историју страсти, политике, културе и науке, описује свакодневицу на универзитетима, на градовима и на двору, портретише дипломате, песнике и научнике до Канта, који се посветио испитивању шанси и граница сазнања. Тако је настало јединствено фулминантно дело о критичкој епоси у којој почиње наша савременост.

Две сцене крунисања уоквирују ту слику епохе и обе се одигравају у Кенигсбергу. У зиму 1700. г. војвода Фридрих III из Бранденбурга се акрибијски и дипломатски